

THOMA DHIMA

SPIRO FLOQI PËR VALENCËN E FOLJEVE

Spiro Floqi është një gjuhëtar i shquar shqiptar me një kontribut të spikatur në fushën e sintaksës së shqipes. Studimet sintaksore në gjuhësinë shqiptare në vitet 50-70 të shekullit të kaluar ishin ende në fillimet e veta. Floqi, jo vetëm që shquhet si një pionier në studimet sintaksore, por me punimet e tij sintaksa e shqipes kapërceu një prapambetje të trashëguar nga e kaluara në disa koncepte themelore. Me S. Floqin fillon një konceptim i ri modern në sintaksën e gjymtyrëve dhe në sintaksën e periudhës. Artikujt e tij për togfjalëshin, për një sërë periudhash të përshkruara në formë monografish, për rendin e gjymtyrëve në fjali e për rendin e fjalive në periudhë, bënë që të përmbysen një sërë konceptesh të vjetruara e të prapambetura në sintaksë dhe të hapet një perspektivë e re studimesh në këtë fushë. Në mënyrë të përmbledhur, në fushën e sintaksës së shqipes, për mendimin tonë, S. Floqi ka sjellë tri kontribute të rëndësishme. E para, me studimet e S. Floqit ndërtimi i fjalisë nuk u konceptua më si një bashkim mekanik fjalësh, po midis fjalës dhe fjalisë u dallua dhe një njësi tjetër sintaksore, togfjalëshi; e dyta, në sintaksën e periudhës fjalitë që formojnë periudhën nuk u panë si njësi më vete për nga intonacioni dhe kuptimi, po si elementë të një njësie të vetme dhe të lidhura ngushtë njëra me tjetrën; e treta, rendi i gjymtyrëve të fjalisë së varur nuk u pa në raport me lidhëzën që u paraprin gjymtyrëve, po në raport me gjymtyrët kryesore të fjalisë. Gjithashtu, ai vuri re se disa lidhëza me semantikën e tyre ushtrojnë një rol të rëndësishëm në rendin e gjymtyrëve në fjalinë e nënrenditur. Për rendin e fjalive në periudhë ai konstatoi se në gjymtyrëzimin aktual nuk duhet parë rendi i fjalisë kryesore me fjalinë e nënrenditur, por rendi i fjalisë së nënrenditur me gjymtyrët e fjalisë kryesore, duke e konsideruar fjalinë e nënrenditur si një gjymtyrë të fjalisë kryesore. Për të shprehur këto pikëpamje dhe ide të reja ai shkroi një sërë artikujsh.

Një ndër punimet e kësaj serie me vlerë të veçantë është artikulli *Rreth modeleve të fjalisë në shqipen e sotme letrare (Modelet e fjalisë dëftore)*, botuar në Studime filologjike, 1978/4. Në këtë artikull jepen të gjitha modelet e fjalisë së thjeshtë dëftore në gjuhën shqipe, ilustruar me shembuj nga letërsia shqipe sipas konceptit të valencës së foljeve. Ky artikull nuk është vënë re sa duhet dhe në një farë mase ka ngelur i panjohur. Madje as vitet e fundit që në studimet tona sintaksore hyri koncepti i valencës, nuk është përmendur që, i pari që shkroi për valencën e foljeve, duke u bazuar në themeluesin e kësaj teorie, L. Tesnière, ishte S. Floqi me artikullin në fjalë. Duke u bazuar në

veprën e Tesniërit ai dallon në fjali komponentë të domosdoshëm ose aktantë si kryefjala, kundrina, kallëzuesorët dhe rrethatorët e domosdoshëm, komponentë fakultativë dhe komponentë të papranueshëm. Në bazë të kësaj, ai dallon valenca të domosdoshme të foljes si dhe valenca të mundshme, fakultative. Sipas valencave të domosdoshme foljet i ndan në zerovalente, njëvalente, dyvalente dhe trivalente. Valenca e domosdoshme mund të jetë e majtë ku tregohet pozicioni i kryefjalës ose valencë e domosdoshme e djathtë, me të cilën tregohet kundrina e drejtë dhe kundrina e zhdrejtë pa parafjalë dhe me parafjalë. Në këtë konceptim Floqi ve në qendër të fjalisë foljen, kurse komponentët e tjerë sillen rreth foljes. Mbi bazën e valencave vendos kriteret e përcaktimit të minimumit të domosdoshëm të fjalisë. Për gjuhën shqipe Floqi vë re me mprehtësi se minimumi i domosdoshëm për të pasur një fjali gramatikore nuk janë vetëm dy gjymtyrët kryesore, kryefjala dhe kallëzuesi, por edhe komponentë të tjerë pa të cilët nuk realizohet fjalia. Fjalitë **Skënderi banon* dhe **Biblioteka ka* nuk mund të realizohen pa rrethatorin e vendit (e para) dhe pa kundrinorin (e dyta)¹.

Ndër modelet e fjalisë dëftore Floqi përcakton edhe ato që marrin një rrethator të domosdoshëm. I tillë është modeli me foljen *jam* me kuptimin *ndodhem*, dhe me foljet *ndodhem*, *gjendem*, *shtrihet* (vend në shtrirje), *ngrihet* (diçka që ngrihet në lartësi), *banoj*, *rri*, *prehet* që, përveç kryefjalës, përfshin dhe një rrethator vendi si gjymtyrë të domosdoshme: *Shatorja ishte ndanë liqenit*, *Gjergj Kastrioti ndodhej në mes të sokolave*, *Afër pyllit shtrihet fshati*, *Përtej lumit ngrihet një kodër me ullinj etj.* (Shembujt janë të Floqit, art. i cituar f. 39). Përmend edhe një model tjetër me foljet *kap*, *rrok*, *mbaj*, *heq*, *tërheq*, *zë*, *përfshij*: *I shoqi e zuri për krahu* (f. 47).

Me hyrjen në masë të gjerë të teorisë së valencës në studimet tona sintaksore, problem i diskutueshëm sot është çështja nëse rrethatorët e domosdoshëm janë aktantë (argumente) apo jo. Floqi nuk e diskuton çështjen në këtë prizëm, sepse artikulli i tij ka tjetër objekt, por, siç kemi cituar pak më lart, nënkuptohet që edhe rrethatorët bashkë me gjymtyrët e tjera të domosdoshme janë aktantë. A. Kananaj në artikullin *Teoria e roleve tematike dhe probleme që lidhen me të*, dallon dy lloje rrethatorësh, rrethatorë periferikë dhe rrethatorë plotësorë, të parët gjymtyrë fakultative të fjalisë që nuk mund të marrin role tematike, të tjerët gjymtyrë të domosdoshme që marrin role tematike të lokativit, burimit, pikësnyimit nga folja, por nuk janë argumente të saj². Një ndarje e tillë është shumë e drejtë, sepse rrethatorët ndryshojnë nga njëri-tjetri për nga rëndësia dhe vlera që kanë në fjali. Në një

¹ S. Floqi, *Rreth modeleve të fjalisë në shqipen e sotme*, SF, 1978/1, f. 29.

² A. Kananaj, *Teoria e roleve tematike dhe probleme që lidhen me të*, SF, 3-4/2009, f. 116.

artikull tjetër të Kananajt për rrethanorin thuhet se sintagmat rrethore që funksionojnë si plotësorë janë edhe argumente, ndërsa ato që funksionojnë si periferikë nuk mund të jenë argumente dhe në fjalinë *Vajzat u drejtuan nga kinemaja*, sintagma parafjalore nga kinemaja është plotësor dhe merret argument³. Autorë të tjerë të huaj kanë mbajtur qëndrime të dyanshme lidhur me pranimin e rrethorëve të domosdoshëm si argumente të foljes. Prirja e studimeve të fundit është për ta zgjeruar rrethin e argumenteve të foljes duke marrë si argument çdo gjymtyrë të domosdoshme të foljes. Le t'i referohemi themeluesit të teorisë së aktantëve, Tesnierit, për këtë problem. Sipas Tesnierit, nyja foljore shpreh një dramë të vogël që bart detyrimisht një proces që përfaqësohet nga folja, në rastet më të shpeshta përmban aktorët që janë aktantët dhe rrethanat që janë rrethorët. Tesnieri aktantë quan personat ose sendet që marrin pjesë në një shkallë çfarëdo në proces. Të gjitha foljet nuk përmbajnë të njëjtin numër aktantësh, ka folje pa aktant, ka me një aktant, me dy dhe me tre aktantë etj. (Të njëjtin qëndrim mban dhe S. Floqi). Foljet pa aktant shprehin një proces që zhvillohet më vete pa marrë pjesë kush në të. Foljet me dy aktantë shprehin një proces ku marrin pjesë dy persona ose sende: *Alfredi goditi Bernardin*. Foljet me tre aktantë shprehin procese ku marrin pjesë tre persona ose sende: *Alfredi i dha librin Sharlit*. Aktanti i parë dhe i tretë i foljeve me tre aktantë janë në thelb persona, kurse aktanti i dytë është send⁴. Aktantët Tesnieri i shikon nga pikëpamja semantike dhe nga pikëpamja strukturore. Nga pikëpamja semantike, aktanti i parë është ai që kryen veprimin, aktanti i dytë ai që pëson ose e mban veprimin, aktanti i tretë ai që përfiton. Këta respektivisht në sintaksën tradicionale emërtohen subjekt, kundrinor i drejtë dhe kundrinor i zhdrejtë. Tesnieri vëren se semantikisht ka një kundërvënie (oposition) midis subjektit dhe objektit dhe e kundërta midis aktantit të parë dhe aktantit të dytë nuk ka opozicion, po thjesht ndryshim. Kjo vjen ngaqë të dy këta aktantë dominohen nga folja. Nga pikëpamja thjesht strukturore e jo nga pikëpamja semantike subjekti është një komplement si dhe të tjerët⁵. Atëherë, po të nisemi nga këto që thotë Tesnieri, rrethorët nuk bëjnë pjesë në aktantët e foljes dhe të fjalisë, sepse bërthama e fjalisë është folja nga fillojnë të gjitha lidhjet e fjalëve të tjera. Rrethorët në shumë raste vërtet janë gjymtyrë të domosdoshme të fjalisë, po nuk kanë të bëjnë me thelbin e procesit të shprehur nga folja, po me rrethanat. Vetia e argumenteve si gjymtyrë të domosdoshme të fjalisë, tipar ky që i dallon nga rrethorët, duket sikur e komprometon teorinë e argumenteve, derisa ka dhe rrethorë të domosdoshëm. Rrethorët, edhe kur janë të domosdoshëm, shprehin rrethanat

³ A. Kananaj, *Çështje të rrethorit në gjuhën shqipe*, SF, 1-2/2008, f. 135.

⁴ L. Tesnière, *Éléments de syntaxe structurale*, Deuxième édition, Paris, Éditions Klincksieck, 1976, f. 102, 105.

⁵ Po ai, *po aty*, f. 108-109.

dhe bartin rrethana, kurse argumentet e aktantët janë pjesëmarrës të procesit të veprimit, marrin pjesë në thelbin e procesit, veti që nuk e kanë rrethanorët, pavarësisht se janë të domosdoshëm për fjalinë. Rrethanorët në *katin e tretë* në fjalinë *Ata banojnë në katin e tretë* dhe nga kinemaja në fjalinë e sipërpërmendur *Vajzat u drejtuan nga kinemaja*, shprehin rrethanat e veprimit a të procesit, pavarësisht se janë gjymtyrë të domosdoshme të fjalisë, se pa to nuk realizohen fjalitë përkatëse. Sidoqoftë, kjo mbetet një çështje e diskutueshme.

Me teorinë e valencave është i lidhur edhe statusi i atij që nëpër gramatika është quajtur *plotës i veprimit*. A është plotësi i veprimit kundrinor i zhdrejtë me parafjalë? Në sintaksën tonë të traditës, nga autorë të ndryshëm është parë si gjymtyrë më vete, si plotësi i veprimit (nuk po përmendim autorët dhe gramatika këtu). Në Gramatikën e Akademisë, ilustruar me pak raste, trajtohet si kundrinor i zhdrejtë me parafjalë: *Poema "Bagëti e bujqësi" është shkruar nga Naim Frashëri. Uji përbëhet nga hidrogjeni dhe oksigjeni*⁶. Kështu është trajtuar gjatë praktikës sonë në analizat në të gjitha nivelet e shkollave tona. Sot ka një vështrim ndryshe për këtë ndërtim. Plotësi i vepruesit nuk është gjymtyrë e domosdoshme në fjali dhe ruan të njëjtin rol tematik si në ndërtimin vepror: bërësi i veprimit të shprehur nga folja. L. Buxheli foljet pësore i quan folje joakuzative që marrin vetëm një argument të brendshëm, i cili duhet të shprehet me një SE në rasën kallëzore, po në strukturën sipërfaqësore ai del në formën e rasës emërore në pozicionin e specifikuesit (të sintagmës së eptimit)⁷. Pra, në rrafshin sintaksor kryen funksionin e një rrethanori periferik, sepse s'është gjymtyrë e domosdoshme. Gjithashtu, emrin në ndërtimin pësor e shohin si plotësor të parafjalës, jo më të foljes. Në këtë mënyrë ky emër s'mund të jetë kundrinor, sepse nuk është argument i brendshëm i foljes, veti kjo e kundrinorit, po një rrethanor, *rrethanor vepruesi*⁸. Me këtë emërtim trajtohet si një lloj rrethanori i veçantë dhe nuk hyn në grupin e rrethanorëve të tjerë, sepse nuk ka dhe ngjashmëri me ta. Le të shohim përsëri se si e trajton Tesnieri këtë ndërtim. Ai e quan atë aktant i dytë i foljes pësore: Ndërkohë që aktanti i dytë i foljes veprare është ai që mban veprimin, aktanti i dytë i foljes pësore është ai që e kryen. *Aktant i dytë pasiv* e quan nga pikëpamja strukturore, kurse nga pikëpamja semantike njihet nga gramatika tradicionale me emrin *komplement i pasivit* ose *komplement i veprimit*. Aktantin e dytë pasiv e emërton *kundër-subjekt* (*contre-sujet*) përderisa ai kundërvihet me subjektin, ashtu si pësorja i

⁶ Gramatika, *vep. e cit.*, f. 251, 261.

⁷ L. Buxheli, *Modelet e caktimit rasor në gjuhën e sotme shqipe*, Neraida, Tiranë, 2007, f. 211.

⁸ A. Kananaj, *art. i cit.*, f. 118-118.

kundërvihet veprorës⁹. Nga këto del se Tesnieri plotësin e veprimit e quan aktant si të gjithë aktantët e tjerë, por e veçon nga të tjerët, duke i dhënë një emër të veçantë, përderisa e emërton kundër-subjekt. Po të nisemi nga kuptimi i gjymtyrës dhe nga kuptimi që i është dhënë kundrinorit në gramatikat tona, ky ndërtim nuk mund të trajtohet si kundrinor i zhdrejtë, sepse semantikisht shpreh të njëjtën gjë që shpreh edhe kryefjala, vepruesin a bërësin e veprimit dhe kundrina e çdo lloji qoftë nuk mund të shprehë bërësin e veprimit, por mbajtësin e veprimit. Nga ana tjetër, është vështirë për ta pranuar si rrethanor, sepse nëpërmjet kësaj gjymtyre nuk shprehen rrethanat. Në disa raste kur plotësi i vepruesit shprehet me emra jofrymorë mund të shprehë marrëdhënie rrethanore shkakore: *pemët u shkulën nga era*, po në rastet kur është emër frymor nuk mund t'i shprehë këto marrëdhënie: *pemët u shkulën nga njeriu*. Mbi bazën e kriterit të semantikës së emrit me parafjalën *nga*, nëse shënon frymor apo jofrymor, përcakton funksionet e ndërtimit me parafjalën *nga* edhe S. Floqi në artikullin *Togfjalëshat me parafjalën "nga" në shqipen e sotme letrare*, SF, 1992/1-4. Sipas tij, togfjalëshat që kanë si fjalë bosht folje kalimtare pësore dhe si fjalë të varur me parafjalën *nga* një emër që shënon person, shprehin marrëdhënie objektore midis veprimit dhe vepruesit: *Skela ishte hapur nga Xheladin beu*. Por edhe kur fjala e varur tregon send konkret (ose edhe send abstrakt), vazhdon ai, nuk mungojnë rastet kur është e qartë marrëdhënia objektore e vepruesit¹⁰. D.m.th., kur ndërtimi me parafjalën *nga* shënon send konkret, në shumicën e rasteve është rrethanor dhe nuk mungojnë dhe rastet që shënon objektin.

Valenca e foljeve mund të shërbejë si një kriter i rëndësishëm për të dalluar kundrinorin e zhdrejtë me parafjalë nga rrethanorët që shprehen me sintagma parafjalore. Këtu po marrin në analizë vetëm funksionin e ndërtimeve me parafjalën *nga* që trajtohen në Gramatikë, për të parë se çfarë rezultojnë ato, po të nisemi nga valenca e foljeve¹¹, duke e krahasuar në disa raste edhe me qëndrimin e S. Floqit në punimin për togfjalëshat me parafjalën *nga*.

Ndërtimet me parafjalën *nga*: *Ha nga kjo gjellë, Merr nga këto kumbulla, Nga këto legjenda ka populli ynë*, janë kundrinorë që shprehin pjesë të së tërës mbi të cilën shtrihet veprimi, por ky veprim në këto raste nuk bie zhdrejtazi, po drejtazi: *ha gjellë, merr kumbulla*. Vetëm nga parafjala kjo gjymtyrë emërtohet si kundrinor i zhdrejtë dhe jo nga folja, e cila është dyvalente dhe kërkon kundrinor të drejtë.

⁹ L. Tesnière, po aty, f. 109.

¹⁰ S. Floqi, *Togfjalëshat me parafjalën "nga" në shqipen e sotme letrare*, SF, 1992/1-4, f. 31.

¹¹ Për të gjitha ndërtimet më poshtë shih *Gramatika e gjuhës shqipe II*, ASHSH, Tiranë, 1997, f. 262-264.

Ndërtimet me parafjalën *nga* pranë foljesh me kuptimin e të prekurit *kap, mbërthej, marr, tërheq, nduk: e zuri nga krahu*, nuk janë kundrinorë të zhdrejtë me parafjalë, po rrethanorë vendi, sepse foljet janë dyvalente dhe valencat e tyre ngopen nga kryefjala dhe kundrinori i drejtë. Si folje me dy reksione mund të marrin dhe kundrinor të zhdrejtë: *i zuri krahun*, po gjithmonë ato mbeten dy valente dhe s'ka vend dhe për një aktant tjetër të shprehur me emër me parafjalë. Edhe në gramatikë për këto raste mbahet një qëndrim i dyanshëm, kur thuhet se janë shpesh të pranishme në të tilla raste edhe nuancat vendore¹². S. Floqi mendon se me foljen *marr* dhe me disa folje të tjera me kuptimin e të përftuarit, të shkullurit, të nxjerrit, të rrëmbyerit etj., folje këto kalimtare veprare, emri me parafjalën *nga* kur tregon person, shpreh marrëdhënie objektore: *Mora letër nga një mik*. Në këta togfjalështa shtohet një nuancë rrethanore vendore, e cila mund të mbizotërojë kur emri tregon send, hapësirë ose vend të përfytyruar: *E mora vargun nga thesi*. (S. Floqi, *Togfjalështa...*, f. 29).

Kur varet nga folje pësore si *përbëhem, përftohem, ngjizem, formohem etj.* që shënojnë se nga çfarë përbëhet diçka: *Uji përbëhet nga hidrogjeni dhe oksigjeni. Betonarmeja përftohet nga çimentoja, hekuri dhe uji*, ndërtimet me parafjalën *nga* nuk shprehin objektin, siç thuhet në Gramatikë, por janë plotësa vepruesi ose aktantë a argumente të ndërtimit pësor, siç i quajtmë (Gramatika, f. 261).

Ndërtimet me parafjalën *nga*, që varen nga folje që shënojnë fillim veprimi: *nis, filloj, zë, etj.*, marrin kuptime të ndryshme sipas valencave të këtyre foljeve. Në qoftë se folja nuk ka kundrinor të drejtë, si në fjalinë: *Rifilloi nga puna*, mund të bëhet fjalë për funksion kundrinor të sintagmës *nga puna*, sepse ndërtimi është i barasvlershëm me ndërtimin *rifilloi punën*. Në rastin kur, përveç kryefjalës, folja ka si argument të dytë dhe një kundrinor të drejtë, sintagma parafjalore me parafjalën *nga* nuk mund të jetë kundrinor i zhdrejtë me parafjalë, sepse folja është dyvalente dhe s'mund të marrë dhe një valencë të tretë: *pse të mos e fillonte nga Lumta* (Gramatika, f. 261).

Sintagmat parafjalore me parafjalën *nga* që varen nga folje si *dëshiroj, dua, marr, njoh, dalloj, kuptoj, kërkoj, pres, mësoj, nxjerr, shkëput, buroj, dëgjoj, heq, marr hua etj.*, që shprehin pikënisjen a burimin, folje që kanë të pranishëm dhe një kundrinor të drejtë, janë kundrinorë të zhdrejtë, në qoftë se foljet janë trivalente si: *Ata do të kërkonin me këmbëngulje nga të rinjtë zbatimin e detyrave = ata do t'u kërkonin të rinjve zbatimin e detyrave*. Kurse në raste si këto: *Këtë njeri e njoh më shumë nga tregimet e të tjerëve, Duhet flakur tej zakonet e këqija të trashëguara nga e kaluara*, sintagmat *nga tregimet* dhe *nga e kaluara*, nuk janë kundrinorë të zhdrejtë me parafjalë, po

¹² Gramatika e gjuhës shqipe II, ASHRSH, Tiranë, 1997, f. 260.

rrethanorë, sepse foljet *njoh* dhe *flak* në këtë përdorim janë dyvalente dhe s'kanë vend për një argument të tretë (Gramatika, 261).

Foljet me kuptim largimi: *largohem, shpëtoj, shkëputem, ndahem, iki, heq, zbres, ruaj, ruhem, kam kujdes, mbroj, ndruhem, fshihem, trembem, kam frikë*, janë folje dyvalente kur kanë, përveç subjektit, edhe një kundrinor të zhdrejtë pa parafjalë: *i largohem atij*. Kur nuk e kanë këtë kundrinor, janë njëvalente dhe këtë e dikton edhe forma joveprore e tyre. Prandaj në rastet si: *Ai s'dinte si të shkëputej nga hallka e një martese që ishte bërë pa dashjen e tij. Erdhi koha të çliroheshin nga njëri tjetri*, sintagmat *nga hallka* dhe *nga njëri tjetri* nuk janë kundrinorë të zhdrejtë me parafjalë, po rrethanorë. Për këto ndërtime në Gramatikë mbahet qëndrim i dyanshëm, kur thuhet se në këto ndërtime marrëdhëniet objektore mund të gërshetohen me marrëdhënie vendore (Gramatika, 261). Në rastin kur gjymtyra ka tiparin [+njeri] kuptimi objektor është më i shfaqur. Megjithatë, për të gjykuar nëse me këto folje në trajtë pësore sintagma me parafjalën *nga* shpreh vepruesin apo objektin e veprimt, kjo varet, siç thotë S. Floqi, nga vetitë semantike të foljes, nëse ajo ka si semë të domosdoshme objektin e veprimt apo vepruesin (Po aty, f. 30).

Me foljet *spastroj, zhvesh, heq, ndaj*, sintagmat me parafjalën *nga* shprehin diçka që hiqet nga një objekt. Këto folje mund të përdoren si trivalente: *i heq bluzën fëmijës*. Prandaj ndërtime të tilla në Gramatikë (f. 261) me të drejtë janë marrë si kundrinorë të zhdrejtë me parafjalë: *Ligjet duhen spastruar nga gjërat e kapërcyera dhe nga fryma burokratike. Burri s'e ndan kurrë fjalën nga vepra*. Krh. *Ligjeve duhet t'u spastrojmë gjërat e kapërcyera dhe frymën burokratike. Burri s'ia ndan kurrë fjalën veprës*.

Në frazën *Tërë opinioni i kolektivit të uzinës kaloi nga kontrolli i vetes te kërkimi i shkaqeve të jashtme*, sintagmat me parafjalën *nga* dhe *tek* nuk mund të jenë kundrinorë të zhdrejtë me parafjalë, siç thuhet në Gramatikë (f. 262), duke shënuar njëra fillimin e objektit, tjetra atë të fundit, sepse folja *kaloi*, këtu është njëvalente, merr vetëm subjektin dhe nuk ka valencë tjetër. Edhe për këtë rast mbahet qëndrim i dyanshëm nga Gramatika kur thuhet që marrëdhëniet objektore gërshetohen me marrëdhënie hapësinore.

Në frazat: *Prandaj erdha te ti* dhe *Kjo fjalë ushtroi një fuqi të pakundërshtueshme te Skënderi*, sintagmat me parafjalën *te* nuk janë kundrinorë me parafjalë, siç thuhet në Gramatikë, sepse në fjalinë e parë folja *vij* është njëvalente dhe ky pozicion zihet nga subjekti, kurse folja *ushtroj* është dyvalente me një subjekt dhe me një kundrinor të drejtë e s'mund të marrë kundrinor të zhdrejtë. Pra, në këto fraza, nuk ka vende për valencë tjetër. Edhe për këto ndërtime, krahas marrëdhënieve objektore, në Gramatikë (f. 262) bëhet fjalë edhe për marrëdhënie hapësinore. Në frazën *Mësuesi vijonte të kishte shpresë e besim te plaku, te plaku* është kundrinor, sepse ka kuptimin *mësuesi i besonte plakut* ku folja del dyvalente.

Këtu vetëm sa shtruan disa çështje të diskutueshme, në lidhje me funksionin e disa ndërtimeve me parafjalën *nga* si kundrinor i zhdrejtë me parafjalë, nën dritën e teorisë së valencës së foljeve. Punimet e përmendura të S. Floqit, sidomos punimi për valencën e foljeve, me qartësinë dhe rigorozitetin e tyre shkencor në trajtimin e këtyre çështjeve, hedhin dritë për të gjykuar drejt për funksionin e këtyre ndërtimeve.

SUMMARY

SPIRO FLOQI ABOUT VERBAL VALENCE

The Albanian linguist of the tradition Spiro Floqi conducted his activity in the years 50-80 of the last century. He distinguished himself especially in the field of syntax. He is among the first Albanian linguists who wrote about the the issue of verbal valence in the article "On the models of sentence in modern literary Albanian", *Philological studies*, 1978/4. Based on the valence theory of L. Tesnière, in a declarative sentence he distinguishes the necessary components or actants which are subject, objects, predicatives and the necessary adverbials, the facultative and unacceptable components. According to this he distinguishes necessary valences and possible, facultative ones. According to the necessary valences the verbs are divided into impersonal, intransitive, transitive and ditransitive. According to this concept the centre of the sentence is the verb. In the sentence he distinguishes also necessary adverbials: *Close to the forrest lay the village*. In today's syntactic studies concerning Albanian the issue whether the necessary adverbials are actants (arguments) of the verb is debatable (controversial). Today's tendency is to increase the role of these arguments, considering as such every necessary member of the verb. The adverbials express circumstances and they are indeed necessary, but they are not included in the actants, which express the essence of the process. The necessary adverbials in the sentence in our studies are not considered as arguments, but this goes against the theory of Tesnière. For the constructions with the preposition *nga* "by" with a verb in the passive: *Skela ishte hapur nga Xheladin beu* "The pier had been opened by Xheladin bej", Floqi thinks that objective relationships are expressed when the name denotes a person, when it is a concrete or abstract name, in the majority of the cases it is an adverbial. To come with up a decision as to the function of the constructions with the preposition *nga*, if they are prepositional indirect objects or adverbials we should proceed from the valence of the verbs. When the construction with *nga* satisfies one of the valences of the verbs, it is an object,

---

otherwise it is an adverbial when other elements of the sentence satisfy the valence of the verb. In the article are given constructions with *nga* + *noun* and their function, if they are objects or adverbials.

